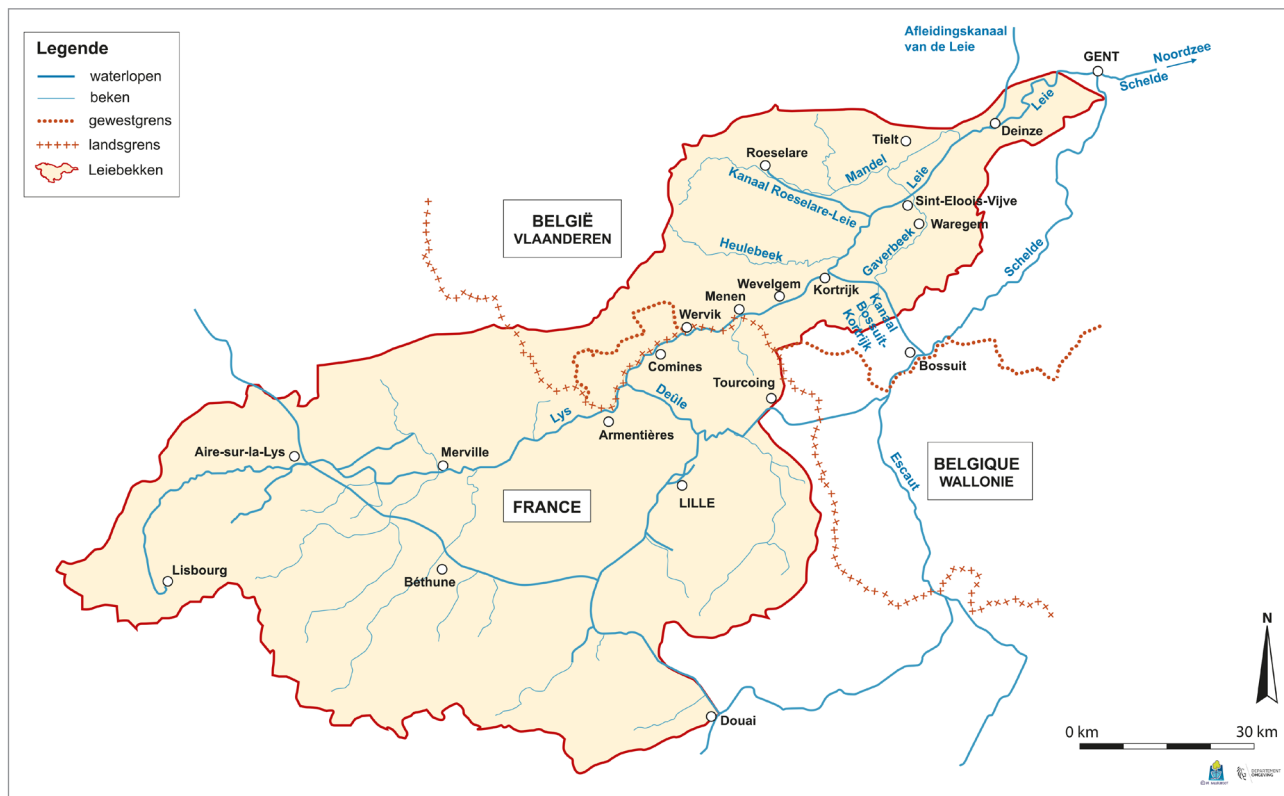

via de drie Leie's: Afleidingskanaal van de Leie, de Leie en de Toeristische Leie

Het Leiebekken en het bekken van de Gentse Kanalen

Het Leiebekken

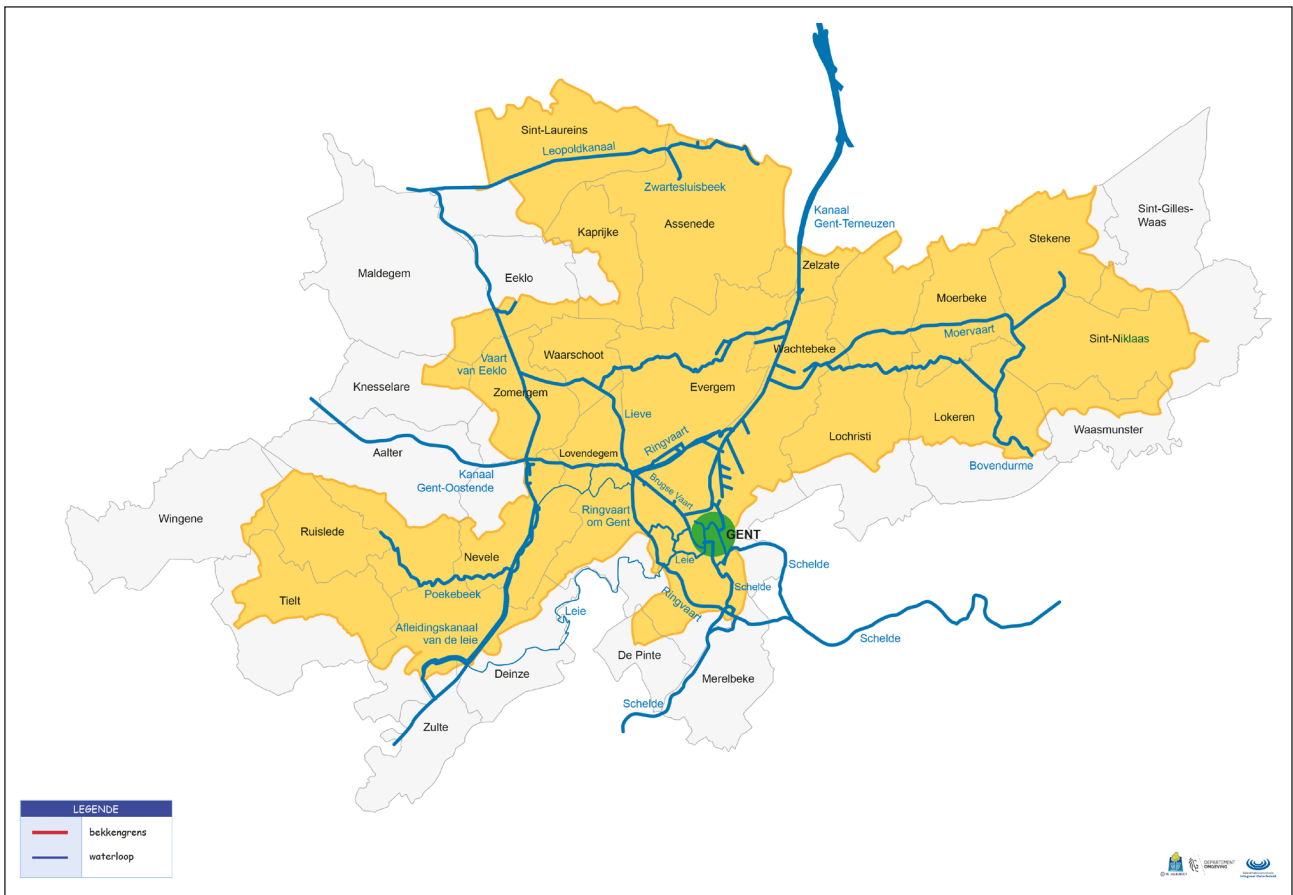
Het Leiebekken en het bekken van de Gentse Kanalen sluiten naadloos op mekaar aan als we de loop van de drie Leie's volgen.

De Leie ontspringt bij het Noord-Franse stadje Lisbourg. Op Frans en Waals grondgebied heeft de rivier een lengte van 122 km. Tussen Armentières en Mener vormt ze zelfs de landsgrens tussen Frankrijk en België. Daarna vloeit ze 70 km door Vlaanderen.

Vanaf Deinze loopt de Leie verder naar Gent, deels via het Afleidingskanaal van de Leie en deels via de Toeristische Leie. In Gent mondt de Leie via de Ringvaart uit in de Schelde.

Het Afleidingskanaal van de Leie situeert zich tussen Deinze en Zeebrugge, waar het in verbinding staat met de Noordzee.

Door het Leiebekken stroomt centraal de natuurlijke rivier 'Leie'. Dit is heel anders in het bekken van de Gentse Kanalen. Dit bekken is geen mooi afgebakend stroomgebied van een rivier, maar een samensmelting van (delen van) kanalen en hun afwateringsgebieden. Het kunstmatige 'Afwegingskanaal van de Leie' hoort hier ook bij.

Het bekken van de Gentse kanalen

Een beetje geschiedenis

Tussen Komen en de sluis van Astene (Deinze) ontwikkelde zich in het verleden een enorme vlasindustrie. Vlas was voor de regio Kortrijk wat steenkool was voor Limburg. Het water van de Leie en de structuur van de rivier bleken namelijk uitermate geschikt om vlas te ‘roten’, een rottingsproces waarbij de vezel vrijgemaakt en versoepeld wordt. Vanuit het Leiegebied werd het beste kwaliteitsvlas naar alle werelddelen verstuurd. De Engelsen noemden de Leie de ‘Golden River’!

Het enorme succes van de vlasindustrie had echter ook nadelige gevolgen: waterverontreiniging met massale vissterfte, problemen voor blekerijen en brouwerijen om nog langer Leiewater te gebruiken in hun productieprocessen en de moeilijke doorgang voor de scheepvaart door de talrijke rootbakken in de Leie.

Het vervuilde water stroomde richting Gent en om dit te vermijden werd er stroomopwaarts van de stad een verbinding, een afleiding van de Leie, gegraven tussen de Leie in Deinze en de Noordzee in Heist. Het vervuilde water van het afleidingskanaal moest ter hoogte van Merendree het Kanaal Gent-Oostende kruisen zonder erin terecht te komen. Daarom werd er in Merendree, ter hoogte van de wijk Schipdonk, een keersluis en een sifon aangelegd. Via de sifon stroomde het water van het afleidingskanaal onder het Kanaal Gent-Oostende door. Het ‘Goed van Schipdonck’ in de buurt van deze kruising zou het kanaal haar naam geven: Kanaal van Schipdonk (1860).

De sluis van Schipdonk

Het Afleidingskanaal van de Leie leidde niet enkel het vervuilde water om, maar gaf ook meer controle over het waterpeil om overstromingen stroomafwaarts van Deinze en in Gent te vermijden. Vanaf Maldegem tot Heist loopt nog steeds het Kanaal van Schipdonk parallel aan het Leopoldkanaal. De 'stinker' en de 'blinker' stromen er zij aan zij, enkel gescheiden door een dijk. Met de verbinding ontstond ook een nieuwe bevaarbare waterweg tussen Deinze en Maldegem.

Toen vanaf 1943 het roten van vlas verboden werd in de Leie, kon de waterkwaliteit enigszins verbeteren. Vandaag is de sifon onder het Kanaal Gent- Oostende er niet meer, waardoor het water van het afleidingskanaal in het Kanaal Gent- Oostende vloeit en hoofdzakelijk zo wordt afgevoerd naar zee.

Bron: https://www.kenniswest.be/file/article/48807/70516/WVLW1979_4_Dedamsevaart.pdf?v=3

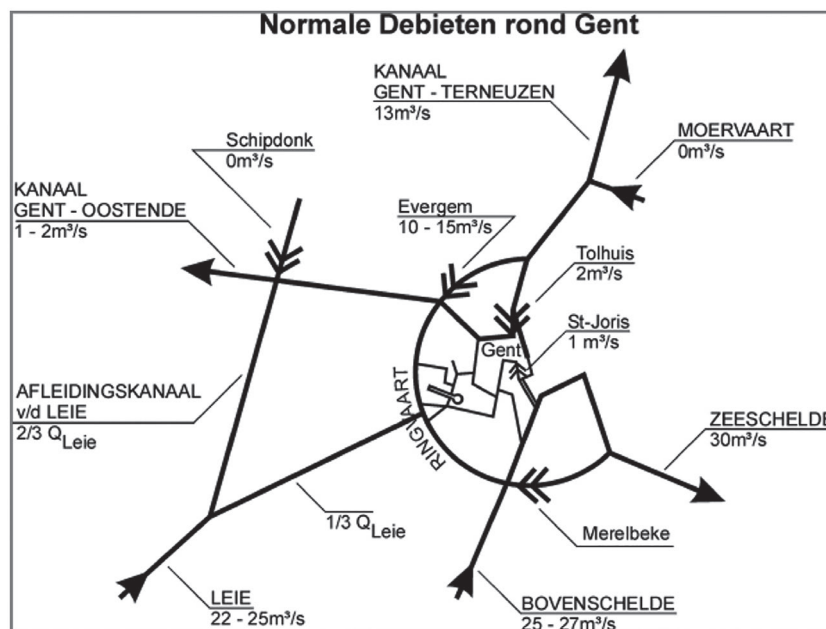
Gent en Brugge beschermen tegen overstromingen

Gent is gelegen in de vlakke Vlaamse vallei. De valleien van de Schelde en de Leie zijn dan ook zeer breed. Door het bochtige en nauwe patroon van de waterwegen kon het water niet gemakkelijk afgevoerd worden. In en rond de stad waren er dan ook regelmatig grote overstromingen.

Met de aanleg van het Afleidingskanaal wordt twee derde van het Leiewater via het kanaal afgevoerd en een derde via de Toeristische Leie. Beide waterlopen voeren af in de richting van de stad.

Door het graven van de Ringvaart om Gent (1950-69) verminderde het risico op overstromingen aanzienlijk, omdat het teveel aan water in de Schelde en de Leie vanaf dan makkelijk kon worden afgevoerd naar de Zeeschelde, het Kanaal Gent- Oostende of het Kanaal Gent-Terneuzen. De Ringvaart functioneert als een verdeelbord van de toestromende watermassa rond de stad naar de meest geschikte afvoerassen.

Bovendien zorgde de bouw van (keer)sluizen bij de overgang van de Ringvaart naar de Gentse binnenwateren ervoor dat het centrum van Gent afgesloten wordt bij te hoge debieten. Het water van het Afleidingskanaal van de Leie vloeit op deze manier weg van Gent, via het Kanaal Gent- Oostende naar zee. Ook voor de streek stroomopwaarts Gent is het overstromingsgevaar gevoelig verminderd. Door de grotere berging in de Ringvaart en haar stuwen kan er vergeleken met vroeger meer water opgevangen worden.

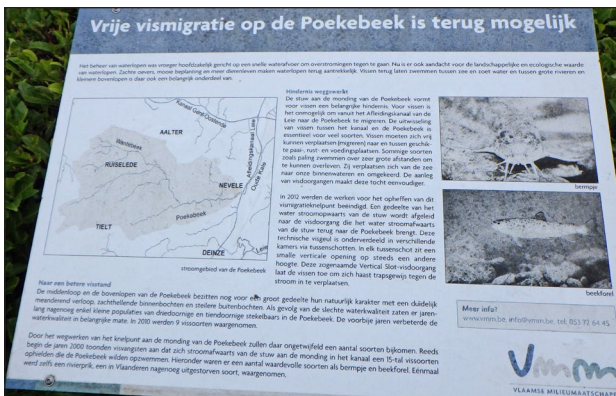
Een keersluis in Beernem, stroomopwaarts van Brugge, wordt op dezelfde manier gesloten als de aanstromende watermassa in het Kanaal Gent- Oostende de stad Brugge dreigt te overstromen.

Kunstmatig versus natuurlijk

Het kunstmatig Afleidingskanaal van de Leie vertoont een totaal andere structuur dan een rivier zoals de Leie en de Toeristische Leie.

Met de aanleg van het Afleidingskanaal van de Leie werd de loop van verschillende beken doorsneden en verstoord. Vele beken langs het Afleidingskanaal monden nu bijvoorbeeld op de linkeroever uit in het kanaal. Op de rechteroever zetten ze hun loop verder, maar ze worden niet meer gevoed door het stroomopwaartse deel.

Aan de monding van de Poekebeek is bijvoorbeeld een stuw gebouwd samen met een schuifstelsel dat toelaat om een deel van het water van de Poekebeek via een duiker (sifon) onder het kanaal te laten stromen. Ook komen afwateringen in het kanaal uit. Deze deurtjes - terugslagkleppen - beschermen tegen een hoge waterstand van het kanaal, maar vormen een barrière voor migrerende vissen. Dankzij de aanleg van een vistrap zwemmen opnieuw meer vissoorten, waaronder het biermpje en de beekforel, van het Afleidingskanaal naar de Poekebeek.

'Vrije vismigratie op de Poekebeek is terug mogelijk'

Monding van de Poekebeek in Nevele

In de loop der eeuwen (melding vanaf 9de eeuw) onderging ook de Leie tal van aanpassingen om het debiet te regelen, overstromingen te voorkomen en de scheepvaart te bevorderen. De natuurlijke loop van de Leie werd op verschillende plaatsen gekanaliseerd. Dit had zeer nadelige gevolgen voor de rivier en haar omgeving. Daar waar de stroomsnelheid van het water in een meanderende rivier wordt afgeremd, wordt het water versneld afgevoerd bij een rechtgetrokken rivier. Door de rechtekking verplaatste het overstromingsgevaar zich vooral naar de lager gelegen (stroomafwaartse) gebieden. Er werden verschillende sluisen en stuwen gebouwd, bv. in Menen, Harelbeke en Sint-Baafs-Vijve. Afgesneden meanders links en rechts van de Leie zijn de stille getuigen van de natuurlijke rivier van weleer. Enkel de Toeristische Leie vertoont nog een meanderend verloop richting Gent.

De Leie onderdeel van een groots scheepvaartproject Seine-Schelde

In 2009 startte het Europese project Seine-Schelde. Het project wil een betere verbinding realiseren tussen het Seinebekken en Scheldebekken voor de binnenvaart, toegankelijk voor vrachtschepen tot 1350 ton en duwkonvoien tot 4500 ton. In Frankrijk, Wallonië en Vlaanderen vinden daarom ingrijpende aanpassings- en infrastructuurwerken plaats, o.a. aan de Leie en het Afleidingskanaal van de Leie.

De Vlaamse Waterweg nv bouwde nieuwe en grotere sluisen in Harelbeke en Sint-Baafs-Vijve. Er worden bruggen herbouwd en verhoogd tot 7 m en passeerstroken aangelegd. De Leie wordt met ongeveer 1 meter verdiept. Een gigantisch project dus dat in de toekomst een alternatief moet bieden voor het goederenvervoer op de weg tussen Parijs en de Westerschelde.

Het Seine-Schelde project Vlaanderen voorziet naast het verbeteren van de scheepvaartinfrastructuur ook duurzame oplossingen en een aangename omgeving voor het leven op en langs de waterweg.

Op de linker oever van de Leie ter hoogte van Deinze bevindt zich een ontwateringsterrein van DEME. Baggerspecie wordt hier gerecycleerd tot zand en klei om dan onder andere te hergebruiken in de bouwsector. In het kader van het Seine-Scheldeproject wordt hier een nieuwe en grotere kaaimuur aangelegd. Bij de heraanleg van de Leie stroomopwaarts zullen veel baggerwerken plaatsvinden. De vrijgekomen specie zal naar hier afgevoerd worden. Om de grote baggerschepen vlot te kunnen lossen zonder de scheepvaart te verhinderen was een nieuwe kaaimuur noodzakelijk.

Rivierherstel Leie

Ter compensatie van de aanpassingswerken aan de Leie in functie van de scheepvaart loopt het project 'Rivierherstel Leie'. Dit project wil de komende jaren honderden hectaren in de vallei opnieuw een natuurfunctie geven. Tussen Wervik en Deinze worden oevers op een natuurlijke manier ingericht. De Vlaamse Waterweg nv en het Agentschap voor Natuur en Bos brengen hiervoor hun expertise samen om naast scheepvaart de biodiversiteit van de rivier een plaats te geven.

De mogelijkheid wordt onderzocht om een tiental meanders weer met de Leie te verbinden. In de aangetakte meanders is er afhankelijk van het waterpeil vrije doorstroming naar de Leie mogelijk en kunnen vissen vrij in en uit zwemmen. Hiermee krijgt de natuur er weer kansen. Wandel- en fietspaden geven toegang om te genieten van de natuur.

Natuurlijke oevers op de Leie

Natuur en recreatie

Het Afleidingskanaal van de Leie loopt doorheen een kouter-, bulken- en meersenslandschap. Kouters zijn hoger gelegen gebieden waar in de prehistorie de eerste landbouw zich ontwikkelde. Bulken liggen tussen de hogere kouterruggen en de laaggelegen meersen. Deze gebieden werden sinds de 13de eeuw ontgonnen. Een grachtensysteem, omzoomd met houtkanten en bomenrijen, zorgt voor de ontwatering van het land.

Meersen zijn vochtige graslanden in de nabijheid van een waterloop die 's winters vaak onder water lopen. Vele natuurgebieden danken hieraan hun naam, zoals het educatief natuurgebied de Priesteragemeers in Landegem of het natuurreservaat de Durmmeersen in Vinderhoute. Ook het recreatiegebied de Brielmeersen in Deinze was oorspronkelijk een vochtig en nat gebied. Dit laatste bevindt zich tussen de Leie en het Afleidingskanaal van de Leie en werd begin jaren 1970 opgespoten met slib afkomstig van een rechttrekking van de Leie.

Aanlegsteiger voor passagiersvaart

'Oude leiearm in Grammene'

Natuurreservaat Noorderwal is een oude Leiemeander van Grammene die heringericht werd als natuurgebied. Naast tal van watervogels komen er sinds 2015 opnieuw bevers voor in het gebied. Nabij het Roger Raveel-museum ligt een ponton op de Leie waar passagierschepen en pleziervaart kunnen aanmeren voor een bezoek.

De Oude Leiearm Gottem is een belangrijke trekpleister voor de blauwborst, bruine kiekendief, slobeend, grutto, kleine karekiet, rietgors, bosrietranger, fuut en dodaars. De oevers zijn begroeid met kleine lisdodde, kalmoes, gele lis, grote waterweegbree, pluimzegge en grote kattenstaart. Echte koekoeksbloem en pinksterbloem geven kleur aan de bermen en hooilanden. Ook recreatie krijgt er een plaats. Vooral hengelaars kunnen er hun hart ophalen. Je vindt er veel vissoorten waaronder snoek, baars, paling, zeelt en rietvoorn. De bittervoorn misleidt de gewone zwanenmossel om haar eitjes erin te leggen.

Water in de stad

Deinze bevindt zich aan de splitsing van de Leie, het Afleidingskanaal van de Leie en de Toeristische Leie. Het Sint-Poppoplein fungeert als verzamelplaats voor jong en oud, dankzij o.a. de lange zuidgerichte zitbanken met zicht op de Leie. Het plein wordt gebruikt voor allerlei activiteiten: (nieuwjaars-)recepties, schoolactiviteiten, evenementen,...

Bij de aanleg van het Sint-Poppoplein werden twee promenades, op twee verschillende niveaus, langs de Leie gecreëerd. De promenade op het verlaagde niveau fungeert als aanlegsteiger voor de pleziervaart.

De site van de voormalige 'Molens van Deinze' wordt momenteel omgevormd tot een volledig nieuwe stadswijk 'Liv de molens'. De voormalige bloemmolen van 1875 sloot in de zomer van 2019 zijn deuren.

Problemen met de milieuvergunning, logistieke problemen met vrachtwagens in het stadscentrum en een dichtslibbende Leie leidden ertoe dat de eigenaar, Dossche Mills, besloot om niet langer te investeren in de site. Het twee hectare grote terrein werd verkocht aan projectontwikkelaars. Het ontwerp mikt op wonen, werken en ontspannen met aandacht voor historische architectuur en de verbinding met de waterloop als groene corridor. Zowel de originele graanmolens als de directeurswoning worden in het project behouden.

Aan de Brielpoort is een nieuwe fiets- en voetgangersbrug, een extra verbinding tussen het stadscentrum en de Brielmeersen.

Brielpoortbrug in Deinze

Industrie en landbouw

Oliefabriek Vandamme

Bloemmolens Dossche Mills, stortbeton Declercq, Compo Benelux zijn voorbeelden van bedrijven die zich op de industriële site langs het Afleidingskanaal van de Leie vestigden stroomafwaarts van Deinze. Oliefabriek Vandamme ontvangt dan weer schepen op de Leie net stroomopwaarts van Deinze. Maar niet elk gevestigd bedrijf langs de waterloop gebruikt deze ook als dusdanig. Aluvision is daar een voorbeeld van.

Industriële activiteiten situeren zich vooral langs het Afleidingskanaal van de Leie. Op de oevers links en rechts van de Leie vindt vooral landbouw plaats. Op het eiland tussen de gekanaliseerde Leie en een oude Leiearm in Dentergem vinden we het domein van de biologische zelfpluktuin Purfruit. Veevoederbedrijf Nutrika in Zulte heeft eveneens teelten op de oevers van de Leie.

Waterkwaliteit

De waterkwaliteit van de Leie, van het Afleidingskanaal en van de Toeristische Leie is 'ontoereikend'. Stikstof- en fosforverbindingen afkomstig van landbouw en ongezuiverd huishoudelijk afvalwater vormen een probleem voor deze waterlopen. Ook in het stadscentrum van Deinze zijn verschillende overstorten aanwezig langs waar riolen ongezuiverd afvalwater kunnen storten bij te veel neerslag.

Volgens de Europese Kaderrichtlijn Water zouden tegen 2027 alle waterlopen van ons land een goede kwaliteit moeten hebben. De huidige metingen geven echter weinig hoop voor een goede waterkwaliteit op de drie Leie's tegen 2027.

Effluent van het rioolwaterzuiveringsstation van Olsene